

UPUTSTVO 2003/54/EZ EVROPSKOG PARLAMENTA I SAVETA
od 26. juna 2003. godine
koje se odnosi na zajednička pravila unutrašnjeg tržišta električne energije i prestanak
važenja Uputstva 96/92/EZ

POGLAVLJE I
Polje primene i pojmovi

Član 1.
Polje primene

Ovo uputstvo postavlja zajednička pravila za proizvodnju, prenos, distribuciju i snabdevanje električnom energijom. Uputstvo postavlja pravila vezana za organizaciju i rad elektroprivrednog sektora, pristup tržištu, merila i postupke koji se primenjuju prilikom poziva na prikupljanje ponuda i dodela odobrenja i rad sistema.

Član 2.
Pojmovi

Za potrebe ovog uputstva:

1. „proizvodnja“ označava proizvodnju električne energije;
2. „proizvođač“ označava fizičko ili pravno lice koje proizvodi električnu energiju;
3. „prenos“ označava prenošenje električne energije na ekstra visokonaponskom i visokonaponskom međusobno povezanom sistemu s ciljem njenog dopremanja do krajnjih korisnika ili distributera, ali ne uključuje snabdevanje;
4. „operator prenosnog sistema“ označava fizičko ili pravno lice odgovorno za rukovođenje, održavanje i, po potrebi, razvijanje prenosnog sistema u određenoj oblasti i, gde je to moguće, njegovo povezivanje s drugim sistemima, kao i za osiguranje sposobnosti sistema da ispuní razumne zahteve za prenosom električne energije na duži rok;
5. „distribucija“ označava prenošenje električne energije preko distributivnih sistema visokog, srednjeg i niskog napona radi njenog dopremanja do korisnika, ali ne uključuje snabdevanje;
6. „operator distributivnog sistema“ označava fizičko ili pravno lice odgovorno za rukovođenje, održavanje i, po potrebi, razvijanje distributivnog sistema u određenoj oblasti i, gde je to moguće, njegovo povezivanje s drugim sistemima, kao i za osiguranje sposobnosti sistema da ispuní razumne zahteve za distribucijom električne energije na duži rok;
7. „korisnici“ označava kupce na veliko i krajnje korisnike električne energije;
8. „kupci na veliko“ su fizička ili pravna lica koja kupuju električnu energiju radi preprodaje unutar ili van sistema gde posluju;
9. „krajnji korisnici“ označava korisnike koji kupuju električnu energiju za sopstvene potrebe;
10. „domaćinstava“ označava korisnike koji kupuju električnu energiju za potrošnju svojih domaćinstava iz čega su isključene poslovne ili profesionalne aktivnosti;

11. „korisnici van domaćinstava“ označava svako fizičko ili pravno lice, uključujući i proizvođače i kupce na veliko, koje kupuje električnu energiju za potrošnju van sopstvenih domaćinstava;
12. „kvalifikovani korisnici“ označava korisnike koji, u smislu člana 21 ovog uputstva, mogu da biraju snabdevača od kog će kupiti električnu energiju;
13. „interkonekcije“ označava opremu koja se koristi za povezivanje elektroenergetskih sistema;
14. „povezani sistem“ označava određeni broj prenosnih i distributivnih sistema koji su međusobno povezani pomoću jedne ili više interkonekcija;
15. „direktni vod“ označava bilo elektroenergetski vod koji povezuje izdvojeno mesto proizvodnje s izdvojenim korisnikom ili vod koji povezuje proizvođača električne energije sa preduzećem za snabdevanje električnom energijom radi direktnog snabdevanja njegovih vlastitih objekata, podružnica i kvalifikovanih korisnika;
16. „ekonomski redosled“ označava rangiranje izvora snabdevanja električnom energijom po ekonomskim merilima;
17. „prpratne usluge“ označave sve usluge neophodne za funkcionisanje prenosnog ili distributivnog sistema;
18. „korisnici sistema“ označava sva fizička ili pravna lica koja snabdevaju prenosne ili distributivne sisteme ili ih ti sistemi snabdevaju;
19. „snabdevanje“ označava prodaju električne energije korisnicima, uključujući i preprodaju;
20. „integrisano elektroprivredno preduzeće“ označava vertikalno ili horizontalno integrisano preduzeće;
21. „vertikalno integrisano preduzeće“ označava preduzeće ili grupu preduzeća čiji je međusobni odnos definisan članom 3(3) Uredbe Saveta (EEZ) broj 4064/89, od 21. decembra 1989, o kontroli koncentracije preduzeća¹ pri čemu preduzeće/grupa u pitanju vrši barem jednu od funkcija prenosa ili distribucije odnosno barem jednu od funkcija proizvodnje ili snabdevanja električnom energijom;
22. „povezano preduzeće“ označava pridružena preduzeća u smislu člana 41 Sedmog uputstva Saveta 83/349/EEZ, od 13. juna 1983, zasnovanog na člana 44(2)(g)² Sporazuma o konsolidovanim računovodstvenim izveštajima³, i/ili pridružena preduzeća u smislu člana 33(1) istog dokumenta, i/ili preduzeća koja pripadaju istim akcionarima;
23. „horizontalno integrisano preduzeće“ označava preduzeće koje obavlja barem jednu od funkcija proizvodnje radi prodaje, prenosa, distribucije ili snabdevanja električnom energijom, i drugu delatnost koja nije vezana za elektroprivredu;

¹ Službeni list broj L 395, 30.12.1989, strana 1. Uredba poslednji put izmenjena Uredbom (EZ) broj 1310/97 (Službeni list broj L 180, 09.07.1997, stana 1)

² Naziv Uputstva 83/349/EEZ je prilagođen kako bi se u obzir uzelo ponovna numeracija članova Ugovora kojim se osniva Evropska zajednica u skladu sa članom 12 Ugovora iz Amsterdama; prvobitno upućivanje odnosilo se na član 54(3)(g)

³ Službeni list broj L 193, 18.07.1983, strana 1. Uputstvo poslednji put izmenjeno Uputstvom 2001/65/EZ Evropskog parlamenta i Saveta (Službeni list broj L 283, 27.10.2001, strana 28)

24. „postupak prikupljanja ponuda“ označava postupak putem kojeg se planirana dodatna tražnja i zamena kapaciteta pokrivaju snabdevanjem iz novih ili postojećih proizvodnih kapaciteta;
25. „dugoročno planiranje“ označava planiranje potreba za dugoročnim ulaganjem u proizvodne, prenosne i distributivne kapacitete da bi se zadovoljila tražnja sistema za električnom energijom i osiguralo snabdevanje korisnika;
26. „mali izdvojeni sistem“ označava svaki sistem sa potrošnjom tokom 1996-e godine manjom od 3.000 GWh, pri čemu se manje od 5% potrošnje na godišnjem nivou zadovoljava povezivanjem s drugim sistemima;
27. „mikro izdvojeni sistem“ označava svaki sistem sa potrošnjom manjom od 500 GWh tokom 1996-e godine, pri čemu ne postoji povezivanje s drugim sistemima;
28. „sigurnost“ označava i sigurnost snabdevanja i isporuke električne energije, kao i tehničku sigurnost;
29. „energetska efikasnost/upravljanje tražnjom“ označava sveobuhvatni ili integrisani pristup usmeren na vršenje uticaja na količinu i vremenski period potrošnje električne energije kako bi se smanjila primarna potrošnja električne energije i vršno opterećenje tako što se prednost daje ulaganjima u poboljšanje energetske efikasnosti ili nekim drugim merama, kao što su ugovori o snabdevanju koji se mogu prekinuti, umesto ulaganju u povećanje proizvodnih kapaciteta, pod uslovom da je prvopomenuta opcija delotvornija i ekonomičnija kada se uzimu u obzir pozitivan uticaj smanjenja potrošnje električne energije na životnu sredinu i sigurnost snabdevanja te povezani troškovi distribucije;
30. „obnovljivi izvori energije“ označava obnovljive nefosilne izvore energije (vetar, solarna i geotermalna energija, energija talasa, plime i oseke, hidroenergija, biomasa, zemni gas, gas dobijen u postrojenjima za obradu otpadnih voda i biogas);
31. „distribuirana proizvodnja“ označava proizvodna postrojenja povezana sa distributivnim sistemom.

POGLAVLJE II OPŠTA PRAVILA ZA ORGANIZACIJU SEKTORA

Član 3.

Obaveze javne službe i zaštita potrošača

1. Na osnovu svoje institucionalne organizacije i poštujući princip subsidijarnosti te ne dovodeći u pitanje stav 2, a s ciljem ostvarivanja konkurentnog, sigurnog i ekološki održivog tržišta električne energije, države članice se staraju da elektroprivredna preduzeća funkcionišu u skladu sa načelima ovog uputstva, pri čemu države članice ne smeju vršiti diskriminaciju preduzeća u vezi sa njihovim pravima ili obavezama.
2. Uzimajući u obzir relevantne odredbe Ugovora, a posebno član 86, države članice mogu, u javnom ekonomskom interesu, preduzećima koja posluju u elektroprivredi nametnuti obaveze javnih službi, a koje se mogu odnositi na sigurnost, uključujući i sigurnost snabdevanja, redovnost, kvalitet i cenu snabdevanja i zaštitu životne sredine, uključujući energetska efikasnost i zaštitu klime. Takve obaveze moraju da budu jasno definisane, transparentne, nediskriminirajuće, proverljive i da garantuju elektroprivrednim preduzećima Evropske unije jednakost pristupa potrošačima država članica. U vezi sa sigurnošću snabdevanja, energetska efikasnošću/upravljanjem tražnjom i ostvarivanjem ekoloških ciljeva, pomenutih u ovom stavu, i

uzimajući u obzir mogućnost da treća strana zatraži pristup sistemu države članice mogu uvesti dugoročno planiranje.

3. Države članice se staraju da sva domaćinstava i, ako države članice to smatraju za shodno, mala preduzeća (tj. preduzeća sa manje od 50 zaposlenih i godišnjim prometom ili prihodom po završnom računu manjim od 10 miliona €) uživaju univerzalnu uslugu, odnosno pravo na snabdevanje električnom energijom kvaliteta specifičnog za njihovu teritoriju, po razumnoj, lako i jasno uporedivoj i transparentnoj ceni. Da bi obezbedile pružanje univerzalne usluge, države članice mogu da odrede snabdevača kome se pribegava u vanrednim slučajevima. Države članice treba da nametnu distributivnim privrednim društvima obavezu priključenja korisnika na svoju mrežu pod uslovima i po tarifama određenim u skladu sa postupkom iz člana 23(2). Ništa u ovom uputstvu ne sprečava države članice da ojačavaju tržišni položaj domaćih malih i srednjih potrošača tako što će promovisati mogućnosti za dobrovoljno ukрупnjavanje predstavljanja ovih klasa potrošača.

Prvi podstav se primenjuje na transparentan i nediskriminirajući način i ne sme da otežava otvaranje tržišta predviđeno članom 21.

4. Ako države članice odobravaju finansijsku ili neki drugi oblik naknade i ekskluzivna prava za izvršavanje obaveza iz stavova 2 i 3, to moraju činiti na nediskriminatoran i transparentan način.

5. Države članice preduzimaju odgovarajuće mere kojima štite krajnje korisnike i posebno se brinu o postojanju adekvatnih zaštitnih mera za zaštitu osetljivih potrošača, uključujući i mere kojima im se pomažu da izbegnu isključenje sa mreže. U tom smislu, države članice mogu preduzeti mere za zaštitu krajnjih korisnika u zabitim područjima. Te mere obezbeđuju visok nivo zaštite potrošača, naročito po pitanju transparentnosti uslova ugovora, opštih uslova i mehanizmama za rešavanje sporova. Države članice se staraju da kvalifikovani korisnici i stvarno budu u mogućnosti da promene snabdevača. Što se tiče domaćinstava, ove mere uključuju mere određene Aneksom A.

6. Države članice se staraju da snabdevači električnom energijom navedu sledeće, bilo na računima ili promotivnim materijalima dostupnim krajnjim korisnicima:

(a) učešće svakog energenta u ukupnoj strukturi goriva određenog snabdevača u toku prethodne godine;

(b) kao minimum, upućivanje na referentne izvore informacije, kao što su internet stranice, koji javnosti stavljaju na uvid podatke o uticaju na životnu sredinu, barem, emisije CO₂ i radioaktivnog otpada koji su rezultat proizvodnje električne energije korišćenjem ukupne mešavine energenata određenog snabdevača tokom prethodne godine.

Što se tiče električne energije dobijene putem razmene električne energije ili uvezene od preduzeća koje je smešteno izvan Zajednice, mogu se koristiti podaci prikupljeni razmenom ili dobijenih od strane pomenutog preduzeća.

Države članice preduzimaju sve neophodne korake kako bi osigurale pouzdanost podataka koje snabdevači pružaju svojim korisnicima u skladu sa ovim članom.

7. Države članice primenjuju odgovarajuće mere kako bi ispunile ciljeve društvene i ekonomske kohezije, sigurnosti snabevanja i zaštite životne sredine, što može da uključi mere usmerene na ekonomsku efikasnost/upravljanje tražnjom i sredstva za borbu protiv klimatskih promena. Takve mere mogu da uključe davanje odgovarajućih ekonomskih podsticaja, po potrebi, korišćenjem svih postojećih nacionalnih i mehanizama Zajednice, u cilju održavanja i izgradnje neophodne mrežne infrastrukture uključujući kapacitete za međupovezivanje.

8. Države članice mogu odlučiti da ne primenjuju odredbe iz članova 6,7, 20 i 22 ukoliko bi njihova primena sprečila, pravno ili stvarno, ispunjavanje obaveza koje su namentnute

elektroprivrednim preduzecima u opštem ekonomskom interesu i ukoliko bi razvoj trgovine bio ometen u meri suprotnoj interesima Zajednice. Interes Zajednice uključuje, između ostalog, konkurenciju usmerenu na kvalifikovane korisnike, u skladu s ovim uputstvom i članom 86 Ugovora.

9. Države članice, po sprovođenju ovog uputstva, obaveštavaju Komisiju o svim merama koje su usvojile u cilju ispunjavanja obaveze univerzalne usluge i obaveza javnih službi, uključujući zaštitu potrošača i životne sredine, te njihov mogući uticaj na državnu i međunarodnu konkurenciju bez obzira da li te mere zahtevaju derogaciju odredbi ovog uputstva. Nakon toga, države članice svake druge godine obaveštavaju Komisiju o svim izmenama pomenutih mera, bilo da one zahtevaju derogaciju ili ne.

Član 4.

Praćenje sigurnosti snabdevanja

Države članice obezbeđuju praćenje problematike sigurnosti snabdevanja. Kada države članice smatraju shodnim mogu dodeliti ovaj zadatak regulatornim organima iz člana 23(1). Ovo praćenje se, naročito, odnosi na ravnotežu ponude i tražnje na domaćem tržištu, nivo očekivane buduće tražnje i predviđene dodatne kapacitete, u planu ili izgradnji, i kvalitet i nivo održavanja mreže, kao i mere za pokrivanje vršnih opterećenja te za slučaj manjka isporuka od strane jednog ili više snabdevača. Svake druge godine, najkasnije do 31. jula, nadležni organi objavljuju izveštaj u kome iznose svoje nalaze nastale praćenjem ove problematike, kao i sve mere koje su preduzete ili su predviđene kao odgovor na nalaze, te izveštaj prosleđuju Komisiji bez odlaganja.

Član 5.

Tehnička pravila

Države članice se staraju da su merila tehničke sigurnosti utvrđena, a tehnička pravila koja određuju minimum projektnih i operativnih zahteva u pogledu povezivanja sa sistemom proizvodnih postrojenja, distributivnim sistemima, direktno povezanom opremom korisnika, kolima interkonekcije te direktnim vodovima, uspostavljena i dostupna javnosti. Ova tehnička pravila osiguravaju međuoperativnost sistema i moraju biti objektivna i nediskriminatorna. Pravila se dostavljaju Komisiji u skladu sa članom 8 Uputstva 98/34/EZ Evropskog parlamenta i Saveta, od 22. juna 1998. kojim je određen postupak pružanja podataka u oblasti tehničkih standarda i propisa i o pravilima o uslugama informatičkog društva⁴.

POGLAVLJE III PROIZVODNJA

Član 6.

Postupak davanja odobrenja za nove kapacitete

1. Radi izgradnje novih proizvodnih kapaciteta države članice usvajaju postupak davanja odobrenja koji se sprovodi na osnovu objektivnih, transparentnih i nediskriminatornih merila.
2. Države članice uspostavljaju merila za dodelu odobrenja za izgradnju proizvodnih kapaciteta na svojoj teritoriji. Ova merila se mogu odnositi na:

- (a) sigurnost elektroenergetskog sistema, instalacija i prateće opreme;

⁴ Službeni list broj L 204, 21.07.1998, strana 37. Uputstvo izmenjeno Uputstvom 98/48/EZ (Službeni list broj L 217, 05.08.1998, strana 18)

- (b) zaštitu javnog zdravlja i bezbednosti;
- (c) zaštitu okoline;
- (d) korišćenje zemljišta i pozicioniranje objekata;
- (e) upotrebu javnog zemljišta;
- (f) energetske efikasnost;
- (g) prirodu primarnih izvora energije;
- (h) karakteristike svojstvene podnosiocu zahteva, kao što su tehničke, ekonomske i finansijske mogućnosti;
- (i) poštovanje mera usvojenih shodno članu 3.

3. Države članice se staraju da postupak davanja odobrenja za malu i/ili distribuiranu proizvodnju vodi računa o njihovoj ograničenoj veličini i mogućem uticaju.

4. Postupci davanja odobrenja i merila moraju biti dostupni javnosti. Podnosioci zahteva moraju biti obavješteni o razlozima odbijanja davanja odobrenja. Razlozi moraju biti objektivni, nediskriminatorni, čvrsto utemeljeni i valjano potkrepljeni. Podnosioci zahteva moraju imati na raspolaganju žalbeni postupak.

Član 7.

Prikupljanje ponuda za nove kapacitete

1. Države članice, u interesu sigurnosti snabdevanja i na osnovu objavljenih merila, obezbeđuju mogućnost izgradnje novih kapaciteta ili mera energetske efikasnosti/upravljanja tražnjom putem postupka prikupljanja ponuda, ili drugih istovrsnih postupaka u smislu transparentnosti i nediskriminatornog karaktera. Međutim, ovi postupci mogu biti pokrenuti samo ako proizvodni kapaciteti izgrađeni na osnovu izdatih odobrenja ili preduzete mere energetske efikasnosti/upravljanja potrošnjom nisu dovoljni da obezbede sigurnost snabdevanja.

2. Države članice mogu da, u interesu zaštite životne sredine i promocije novonastalih tehnologija, pruže mogućnost prikupljanja ponuda za nove kapacitete na osnovu objavljenih merila. Ovo prikupljanje ponuda se može odnositi na nove kapacitete ili mere energetske efikasnosti/upravljanja tražnjom. Međutim, postupak prikupljanja ponuda može biti pokrenut samo ako proizvodni kapaciteti izgrađeni na osnovu izdatih dozvola ili preduzete mere nisu dovoljni da se ovi ciljevi postignu.

3. Informacije o postupku prikupljanja ponuda za proizvodne kapacitete i mere energetske efikasnosti/upravljanja tražnjom objavljuju se u Službenom listu Evropske unije najmanje šest meseci pre zaključnog dana za prikupljanje ponuda.

Tenderska dokumentacija mora biti dostupna svim zainteresovanim preduzećima ustanovljenim na teritoriji države članice na način koji im ostavlja dovoljno vremena da podnesu svoju ponudu.

U cilju obezbeđivanja transparentnosti i nediskriminacije, tenderska dokumentacija mora da sadrži detaljan opis elemenata ugovora kao i postupak kojeg treba da slede svi podnosioci ponuda kao i iscrpnu listu merila za izbor ponuđača i dodelu ugovora, uključujući podsticaje poput subvencija koje će biti uključene u ponudu. Specifikacije se mogu odnositi i na područja iz člana 6(2).

4. U pozivu za prikupljanje ponuda za potrebne proizvodne kapacitete, takođe se moraju uzeti u obzir i ponude isporuke električne energije obezbeđene dugoročnim garancijama koje podnose

postojeće proizvodne jedinice, pod uslovom da se dodatne potrebe mogu zadovoljiti na ovaj način.

5. Države članice određuju organ ili javno ili privatno telo nezavisno od delatnosti proizvodnje, prenosa i distribucije i snabdevanja električnom energijom, koje može biti i regulatorno telo iz člana 23(1), da odgovara za organizovanje, nadgledanje i kontrolu postupka prikupljanja ponuda iz stavova 1 do 4. Ukoliko je operater prenosnog sistema potpuno nezavisan od drugih aktivnosti nevezanih za sistem prenosa, u smislu vlasništva, tada operater prenosnog sistema može biti određen kao telo odgovorno za organizovanje, nadgledanje i kontrolu postupka prikupljanja ponuda. Ovaj organ ili telo preduzima sve mere neophodne za garantovanje poverljivost podataka sadržanih u ponudama.

POGLAVLJE IV RAD PRENOSNOG SISTEMA

Član 8.

Određivanje operatera prenosnog sistema

Države članice određuju, ili zahtevaju od preduzeća koja poseduju prenosne sisteme da odrede jednog ili više operatera prenosnog sistema na vremenski period kojeg države članice određuju uzimajući u obzir delotvornost i privrednu ravnotežu. Države članice se staraju da operateri prenosnog sistema postupaju u skladu sa članovima 9 do 12.

Član 9.

Zadaci operatera prenosnog sistema

Operater prenosnog sistema je odgovoran za:

- (a) obezbeđivanje sposobnosti sistema da ispuni razumne zahteve za prenosom električne energije na duži rok;
- (b) doprinošenje sigurnosti snabdevanja putem odgovarajućih prenosnih kapaciteta i pouzdanosti sistema;
- (c) upravljanje energetske tokovima u sistemu, uzimajući u obzir razmene sa drugim međusobno povezanim sistemima. U tom smislu, operater prenosnog sistema je odgovoran za obezbeđivanje sigurnosti, pouzdanosti i delotvornosti elektroenergetskog sistema i, u tom kontekstu, za dostupnost svih potrebnih pratećih usluga ukoliko njihova dostupnost ne zavisi od nekog drugog prenosnog sistema sa kojim je njegov sistem povezan;
- (d) dostavljanje podataka operateru drugog sistema sa kojim je njegov sistem povezan kako bi se obezbedio siguran i efikasan rad, usklađen razvoj i rad međusobno povezanih sistema;
- (e) garantovanje nediskriminatornog odnosa prema korisnicima ili klasama korisnika sistema, posebno u korist svojih povezanih preduzeća;
- (f) pružanje podataka korisnicima sistema koje su im potrebne za delotvoran pristup sistemu.

Član 10.

Razdvajanje operatera prenosnog sistema

1. Kada je operater prenosnog sistema deo vertikalno integrisanog preduzeća, operater mora biti nezavisan od drugih delatnosti koje nisu vezane za prenos, barem u pogledu svoje zakonske

forme, organizacije i procesa donošenja odluka. Ova pravila ne stvaraju obavezu izdvajanja iz vertikalno integrisanog preduzeća vlasništva nad sredstvima prenosnog sistema .

2. Sledeća minimalna merila se primenjuju da bi se osigurala nezavisnost operatera prenosnog sistema:

(a) lica odgovorna za upravljanje operaterom prenosnog sistema ne smeju učestvovati u upravljačkim strukturama integrisanog elektroprivrednog preduzeća koje je odgovorno, direktno ili indirektno, za dnevno upravljanje proizvodnjom, distribucijom i snabdevanjem električnom energijom;

(b) odgovarajuće mere se moraju preduzeti kako bi se osiguralo da profesionalni interesi lica odgovornih za upravljanje operaterom prenosnog sistema budu uzeti u obzir na način koji obezbeđuje da su ta lica sposobna da postupaju nezavisno;

(c) operater prenosnog sistema mora da ima delotvono pravo donošenja odluka u vezi sa sredstvima potrebnim za upravljanje, održavanje i razvoj mreže, nezavisno od integrisanog elektroprivrednog preduzeća. Ovo ne treba da spreči uspostavljanje odgovarajućih mehanizama koordinacije kojima se, u pogledu prihoda od imovine, štite ekonomska i prava nadzora nad upravom u zavisnom preduzeću, a koja pripadaju matičnoj kompaniji, što je posredno uređeno u skladu sa članom 23(2). Posebno, ovo treba da omogući matičnoj kompaniji da odobrava godišnji finansijski plan operatera prenosnog sistema , ili drugi istovrsni instrument, i da postavlja opšte granice nivoa zaduženosti svog zavisnog preduzeća. Time matično preduzeće nije ovlašćeno da se meša u tekuće dnevno poslovanje niti donošenje pojedinačnih odluka o izgradnji ili unapređenju prenosnih vodova koje ne izlaze van okvira prihvaćenog finansijskog plana ili drugog istovrsnog instrumenta;

(d) operater prenosnog sistema donosi program kojim se određuju mere koje se preduzimaju u cilju onemogućavanja diskriminatornog ponašanja, te se stara da je njegovo poštovanje praćeno na odgovarajući način. Radi ispunjenja ovog cilja programom se određuju posebne obaveze zaposlenih. Lice ili telo odgovorno za praćenje poštovanja programa podnosi regulatornom organu iz člana 23(1) godišnji izveštaj, koji se objavljuje, sa opisom preduzetih mera.

Član 11.

Raspoređivanje proizvodnih mogućnosti i uravnotežavanje sistema

1. Ne dovodeći u pitanje snabdevanje električnom energijom po osnovu obaveza iz ugovora, uključujući i one koje proizilaze iz tenderskih specifikacija, operater prenosnog sistema je, tamo gde obavlja ovu funkciju, odgovoran za raspoređivanje proizvodnih instalacija na svom području te utvrđivanje upotrebe interkonekcija sa drugim sistemima.

2. Raspoređivanje proizvodnih instalacija i korišćenje interkonekcija utvrđuje se prema merilima koja država članica može odobriti i koja moraju biti objektivna, objavljena i primenjena na nediskriminatoran način što obezbeđuje pravilno funkcionisanje unutrašnjeg tržišta električne energije. Merila moraju uzeti u obzir ekonomski redosled isporuke energije iz raspoloživih proizvodnih instalacija ili transfera preko interkonekcija, kao i tehnička ograničenja sistema.

3. Država članica može da zahteva od operatera sistema da prilikom raspoređivanja proizvodnih instalacija stavi prioritet na one instalacije koje koriste obnovljive izvore energije ili otpad, ili na one za kombinovanu proizvodnju električne energije i toplote.

4. Zbog sigurnosti snabdevanja, države članice mogu narediti da se prioritet da raspoređivanju proizvodnih postrojenja koja koriste domaće primarne izvore energije, do nivoa koji, u bilo kojoj

kalendarskoj godini, ne prelazi 15% od ukupne primarne energije neophodne za proizvodnju električne energije koja se potroši u datoj državi članici.

5. Država članica može da zahteva od operatera prenosnog sistema da se povinuje minimalnim standardima održavanja i razvoja prenosnog sistema, uključujući i kapacitete za povezivanje s drugim sistemima.

6. Kadgod vrše ovu funkciju, operateri prenosnog sistema nabavljaju energiju koju koriste da pokriju energetske gubitke kao i da dopune rezervne kapacitete u svom sistemu po transparentnim, nediskriminiranim i tržišno zasnovanim postupcima.

7. Pravila uravnotežavanja elektroenergetskog sistema koja usvoje operateri prenosnog sistema, uključujući i pravila i pravila za određivanje naknada po osnovu energetskog debalansa koje plaćaju korisnici sistema povezani na mreži, moraju biti objektivna, transparentna i nediskriminatorna. Uslovi, uključujući pravila i tarife, pružanja tih usluga od strane operatera prenosnih sistema određuju se na nediskriminatoran i na način koji odražava troškove u skladu sa metodologijom koja je kompatibilna članu 23(2), i objavljuju se.

Član 12.

Obaveza operatera prenosnog sistema da štiti podatke

Ne dovodeći u pitanje član 18 ili drugu pravnu obavezu da stavi podatke na raspolaganje, operater prenosnog sistema je dužan da čuva poverljivost poslovno osetljivih podataka do kojih je došao u toku obavljanja svojih poslova. Podaci o sopstvenim aktivnostima, koji mogu biti poslovno atraktivni, se stavljaju na uvid na nediskriminatoran način.

POGLAVLJE V RAD DISTRIBUTIVNOG SISTEMA

Član 13.

Određivanje operatera distributivnog sistema

Države članice određuju, ili zahtevaju od preduzeća koja poseduju ili odgovaraju za distributivne sisteme, da odrede jednog ili više operatera distributivnog sistema na vremenski period kojeg određuju države članice uzimajući u obzir delotvornost i privrednu ravnotežu. Države članice se staraju da operateri distributivnog sistema postupaju u skladu sa članovima 14 do 16.

Član 14.

Zadaci operatera distributivnog sistema

1. Operater distributivnog sistema održava siguran, pouzdan i efikasan distributivni sistem na svom području i posvećuju dužnu pažnju životnoj sredini.
2. Ni u kakvom slučaju operater ne sme diskriminisati korisnike ili klase korisnika sistema, posebno u korist svojih povezanih preduzeća;
3. Operater distributivnog sistema pruža korisnicima sistema podatke potrebne za delotvoran pristup sistemu.
4. Država članica može da zahteva od operatera distributivnog sistema da prilikom raspoređivanja proizvodnih instalacija da prioritet onim instalacijama koje koriste obnovljive izvore energije ili otpad, ili onim za kombinovanu proizvodnju električne energije i toplote.

5. Kad god vrše ovu funkciju, operateri distributivnog sistema nabavljaju energiju koju koriste da pokriju energetske gubitke kao i da dopune rezervne kapacitete u svom sistemu po transparentnim, nediskriminiranim i tržišno zasnovanim postupcima. Ovaj zahtev ne dovodi u pitanje korišćenje električne energije nabavljene na osnovu ugovora zaključenih pre 1. januara 2002. godine.

6. Ako su operateri distributivnih sistema odgovorni za uravnotežavanje distributivnog sistema električne energije, pravila koja usvoje za tu svrhu, kao i pravila za određivanje naknada po osnovu energetskog debalansa koje plaćaju korisnici sistema povezani na mrežu, moraju biti objektivna, transparentna i nediskriminatorna. Uslovi, uključujući pravila i tarife, pružanja tih usluga od strane operatera distributivnih sistema određuju se u skladu sa članom 23(2), na nediskriminatoran i na način koji odražava troškove, i ti se uslovi objavljuju.

7. Prilikom planiranja razvoja distributivne mreže, operater distributivnog sistema razmatra mere energetske efikasnosti/upravljanja tražnjom i/ili distribuirane proizvodnje koje mogu nadomestiti potrebu za obnavljanjem ili zamenom elektroenergetskih kapaciteta.

Član 15.

Razdvajanje operatera distributivnog sistema

1. Kada je operater distributivnog sistema deo vertikalno integrisanog preduzeća, operater mora biti nezavisan od drugih delatnosti koje nisu vezane za distribuciju, barem u pogledu svoje zakonske forme, organizacije i procesa donošenja odluka. Ova pravila ne stvaraju obavezu izdvajanja vlasništva nad sredstvima operatera distributivnog sistema iz vertikalno integrisanog preduzeća.

2. Pored zahteva iz stava 1, ako je operater distributivnog sistema deo vertikalno integrisanog preduzeća, operater je nezavistan u smislu organizacije i donošenja odluka od ostalih delatnosti koje se ne odnose na distribuciju. Da bi se ovo postiglo, potrebno je primeniti sledeća merila:

(a) lica odgovorna za upravljanje operaterom distributivnog sistema ne smeju učestvovati u upravljačkim strukturama integrisanog elektroprivrednog preduzeća koje je odgovorno, direktno ili indirektno, za dnevno upravljanje proizvodnjom, prenosom i snabdevanje električnom energijom;

(b) odgovarajuće mere se moraju preduzeti kako bi se osiguralo da se profesionalni interesi lica odgovornih za upravljanje operaterom distributivnog sistema budu uzeta u obzir na način koji obezbeđuje da su ta lica sposobna da postupaju nezavisno;

(c) operater distributivnog sistema mora da ima delotvorno pravo donošenja odluka u vezi sa sredstvima potrebnim za upravljanje, održavanje i razvoj mreže, nezavisno od integrisanog elektroprivrednog preduzeća. Ovo ne treba da spreči uspostavljanje odgovarajućih mehanizama koordinacije kojima se, u pogledu prihoda od imovine, štite ekonomska i prava nadzora nad upravom u zavisnom preduzeću, a koja pripadaju matičnoj kompaniji, što je posredno uređeno u skladu sa članom 23(2). Posebno, ovo treba da omogući matičnoj kompaniji da odobrava godišnji finansijski plan operatera distributivnog sistema, ili drugi istovrsni instrument, i da postavlja opšte granice nivoa zaduženosti svog zavisnog preduzeća. Time matično preduzeće nije ovlašćeno da se meša u tekuće dnevno poslovanje niti donošenje pojedinačnih odluka o izgradnji ili unapređenju distributivnih vodova koje ne izlaze van okvira prihvaćenog finansijskog plana ili drugog istovrsnog instrumenta;

(d) operater prenosnog sistema donosi program kojim se određuju mere koje se preduzimaju u cilju onemogućavanja diskriminatornog ponašanja, te se stara da je njegovo poštovanje praćeno na odgovarajući način. Radi ispunjenja ovog cilja programom se

određuju posebne obaveze zaposlenih. Lice ili telo odgovorno za praćenje poštovanja programa podnosi godišnji izveštaj regulatornom organu iz člana 23(1), sa opisom preduzetih mera, a izveštaj se i objavljuje.

Države članice mogu da odluče da ne primenjuju stavove 1 i 2 na integrisana elektroprivredna preduzeća koja uslužuju manje od 100.000 povezanih korisnika, ili koja uslužuju male izdvojene sisteme.

Član 16.

Obaveza operatera distributivnog sistema da štiti podatke

Ne dovodeći u pitanje član 18 ili bilo koju pravnu obavezu dostavljanja podataka, operater distributivnog sistema mora da čuva poverljivost poslovno osetljivih podataka do kojih je došao u toku obavljanja svojih poslova, i da spreči da podaci o njegovim vlastitim aktivnostima, koji mogu biti poslovno atraktivni, budu stavljani na uvid na diskriminatoran način.

Član 17.

Kombinovani operater

Pravila iz članova 10(1) i 15(1) ne sprečavaju rad kombinovanog operatera prenosnog i distributivnog sistema, koji je pravno, organizaciono i po pitanju odlučivanja nezavistan od drugih delatnosti koje se ne odnose na rad prenosnog i distributivnog sistema, i koji ispunjava uslove navedene u tačkama od (a) do (d). Ova pravila ne stvaraju obavezu izdvajanja vlasništva nad sredstvima kombinovanog sistema iz vertikalno integrisanog preduzeća.

(a) lica odgovorna za upravljanje operaterom kombinovanog sistema ne smeju učestvovati u upravljačkim strukturama integrisanog elektroprivrednog preduzeća koje je odgovorno, direktno ili indirektno, za dnevno upravljanje proizvodnjom ili snabdevanje električnom energijom;

(b) odgovarajuće mere se moraju preduzeti kako bi se osiguralo da se profesionalni interesi lica odgovornih za upravljanje operaterom kombinovanog sistema budu uzeti u obzir na način koji obezbeđuje da su ta lica sposobna da postupaju nezavisno;

(c) operater kombinovanog sistema mora da raspolaže delotvornim pravom donošenja odluka, nezavisno od integrisanog elektroprivrednog preduzeća, u vezi sa sredstvima potrebnim za upravljanje, održavanje ili razvoj mreže. Ovo ne treba da spreči uspostavljanje odgovarajućih mehanizama koordinacije kojima se, u pogledu prihoda od imovine, štite ekonomska i prava nadzora nad upravom u zavisnom preduzeću, a koja pripadaju matičnoj kompaniji, što je posredno uređeno u skladu sa članom 23(2). Posebno, ovo treba da omogući matičnoj kompaniji da odobrava godišnji finansijski plan operatera kombinovanog sistema, ili drugi istovrsni instrument, i da postavlja opšte granice nivoa zaduženosti svog zavisnog preduzeća. Time matično preduzeće nije ovlašćeno da se meša u tekuće dnevno poslovanje niti donošenje pojedinačnih odluka o izgradnji ili unapređenju prenosnih i distributivnih vodova koje ne izlaze van okvira prihvaćenog finansijskog plana ili drugog istovrsnog instrumenta;

(d) operater kombinovanog sistema donosi program kojim se određuju mere koje se preduzimaju u cilju onemogućavanja diskriminatornog ponašanja, te se stara da je njegovo poštovanje praćeno na odgovarajući način. Radi ispunjenja ovog cilja programom se određuju posebne obaveze zaposlenih. Lice ili telo odgovorno za praćenje poštovanja programa podnosi godišnji izveštaj regulatornom organu iz člana 23(1), sa opisom preduzetih mera, a izveštaj se i objavljuje.

POGLAVLJE VI
RAZDVAJANJE I TRANSPARENTNOST RAČUNA

Član 18.

Pravo uvida u račune

1. U meri koja je neophodna za vršenje njihovih funkcija, države članice ili drugi nadležni organ kojeg države odrede, uključujući i regulatorne organe iz člana 23, imaju pravo uvida u račune elektroprivrednih preduzeća kako je to predviđeno u članu 19.
2. Države članice ili svaki nadležni organ kojeg države odrede, uključujući i regulatorne organe iz člana 23, dužne su da čuvaju poverljivost poslovno osetljivih podataka. Države članice mogu da predvide obavezu stavljanja na uvid takvih podataka kada je to neophodno da bi nadležni organ mogao da vrši svoju funkciju.

Član 19.

Razdvajanje računa

1. Države članice preduzimaju neophodne korake kako bi osigurale da se računi elektroprivrednih preduzeća vode u skladu sa stavovima 2 i 3.
  2. Elektroprivredna preduzeća, bez obzira na njihov sistem vlasništva ili njihovu zakonsku formu, sačinjavaju, prilažu na reviziju i objavljuju svoje godišnje obračune u skladu sa pravilima nacionalnih propisa o godišnjim obračunima društava sa ograničenom odgovornošću usvojenih shodno Četvrtom uputstvu Saveta 78/660/EZ, od 25.jula 1978, zasnovanog na članu 44(2)(g)⁵ Ugovora o godišnjim obračunima privrednih društava određenog tipa⁶.
- Preduzeća koja nisu pravno obavezna da objavljuju svoje godišnje obračune, čuvaju kopiju istih i stavljaju ih na uvid u svom sedištu.
3. Elektroprivredna preduzeća, u svom unutrašnjem knjigovodstvu, vode zasebne račune za svaku od svojih prenosnih i distributivnih delatnosti kao što bi se to od njih zahtevalo kada bi pomenute delatnosti obavljala odvojena preduzeća, a sa ciljem izbegavanja diskriminacije, unakrsnog subvencioniranja i narušavanja konkurencije. Takođe, vode i račune, koji mogu biti konsolidovani, i to za druge elektroprivredne delatnosti nevezane za prenos ili distribuciju. Do 1.jula 2007.godine, vodiće zasebne račune za snabdevanje kvalifikovanih korisnika i snabdevanje nekvalifikovanih korisnika. Prihodi od vlasništva nad prenosnim/distributivnim sistemom moraju se prikazati u obračunima. Po potrebi, vode i konsolidovane račune za druge delatnosti koje nisu vezane za elektroprivredu. Unutrašnji računi uključuju završni račun i prikaz prihoda i gubitaka za svaku delatnosti.
  4. Revizija iz stava 2 posebno proverava poštovanje obaveza izbegavanja diskriminacije i unakrsnog subvencioniranja pomenutih u stavu 3.

POGLAVLJE VII
ORGANIZACIJA PRISTUPA SISTEMU

Član 20.

⁵ Naslov Uputstva 78/660/EEZ je prilagođen da bi obuhvatio renumeraciju članova Ugovora kojim je ustanovljena Evropska zajednica u skladu sa članom 12 Ugovora iz Amsterdama, originalna referenca je upućivala na član 54(3)(g)

⁶ Službeni list broj L 222, 14.08.1978, strana 11. Uputstvo poslednji put izmenjeno Uputstvom 2001/65/EZ Evropskog parlamenta i Saveta (Službeni list broj L 283, 27.10.2001, strana 28)

Pristup trećih lica

1. Države članice obezbeđuju primenu sistema pristupa po kome treća lica dobijaju pristup prenosnim i distributivnim sistemima, po tarifama koje se objavljuju, važe za sve kvalifikovane korisnike i primenjuju se objektivno i bez diskriminacije među korisnicima sistema. Države članice se staraju da su ove tarife, ili metodologija po kojoj se te tarife izračunavaju, odobrene pre njihovog stupanja na snagu u skladu sa članom 23, kao i da su tarife i metodologija, odnosno samo metodologija ukoliko je samo ona odobrena- objavljene pre stupanja na snagu.

2. Operater prenosnog ili distributivnog sistema može da odbije pristup trećim licima ukoliko ne raspolaže neophodnim kapacitetima. Odbijanje mora da bude potkrepljeno valjanim razlozima, posebno uzimajući u obzir član 3. Države članice se staraju da, po potrebi i po odbijanju pristupa, operateri prenosnog ili distributivnog sistema pruže relevantne podatke o merama koje bi bile potrebne da se mreža pojača. Od strane koja traži te podatke može se zahtevati razumna naknada koja odražava troškove pružanja takve informacije.

Član 21.

Otvaranje tržišta i reciprocitet

1. Države članice se staraju da su kvalifikovani korisnici:

(a) do 1.jula 2004. godine, određeni kao kvalifikovani korisnici prema članu 19 (1) do (3) Uputstva 96/92/EZ. Do 31.januara svake godine, države članice objavljuju merila za određivanje kvalifikovanih korisnika;

(b) najkasnije od 1. jula 2004. godine, svi korisnici van domaćinstava;

(c) svi korisnici, od 1. jula 2007. godine.

2. Da bi se izbegao debalans prilikom otvaranja elektroenergetskih tržišta:

(a) neće biti zabranjeni ugovori za snabdevanje električnom energijom sa kvalifikovanim korisnicima u sistemu druge države članice ukoliko se korisnik smatra kvalifikovanim u oba sistema;

(b) u slučajevima odbijanja transakcije opisane u tački (a) zato što je korisnik kvalifikovan samo u jednom od dva sistema, Komisija može obavezati da, zavisno od situacija na tržištu i opšteg interesa, strana koja je odbila pristup ispuni zahtev za snabdevanjem na zahtev države članice u kojoj se kvalifikovani korisnik nalazi.

Član 22.

Direktni vodovi

1. Države članice preduzimaju neophodne mere da omoguće:

(a) da svi proizvođači električne energije i preduzeća za snabdevanje električnom energijom ustanovljena na njihovoj teritoriji snabdevaju sopstvene objekte, podružnice i kvalifikovane korisnike putem direktnih vodova;

(b) da proizvođači i preduzeća za snabdevanje svakog kvalifikovanog korisnika na njihovoj teritoriji snabdevaju putem direktnih vodova.

2. Države članice uspostavljaju merila za dodelu odobrenja za izgradnju direktnih vodova na svojoj teritoriji. Ova merila moraju biti objektivna i nediskriminatorna.

3. Mogućnost snabdevanja električnom energijom putem direktnih vodova iz stava 1 ne utiče na mogućnost sklapanja ugovora o električnoj energiji u skladu sa članom 20.

4. Države članice mogu usloviti davanje odobrenje za izgradnju direktnog voda bilo na osnovu prethodnog odbijanja pristupa sistemu, shodno članu 20, bilo na osnovu pokretanja postupka rešavanja spora, saglasno članu 23.

5. Države članice mogu da odbiju da odobre direktni vod ako bi davanje takvog odobrenja ometalo primenu člana 3. To odbijanje mora biti potkrepljeno valjanim razlozima.

Član 23.

Regulatorni organi

1. Države članice određuju jedno ili više kompetentnih tela da vrše funkciju regulatornih organa. Ovi organi su u potpunosti nezavisni od interesa elektroprivrednog sektora. Organi su, putem primene ovog člana, odgovorni za sprečavanje diskriminacije, ostvarenje delotvorne konkurencije i efikasno funkcionisanje tržišta i, naročito, praćenje:

- (a) u sprezi sa regulatornim organima ili organima onih država članica sa kojima postoji međusobna povezanost sistema, pravilima o upravljanju i raspodeli interkonekcija;
- (b) mehanizama za rešavanje problema zagušenja kapaciteta u nacionalnom elektroenergetskom sistemu;
- (c) vremena potrebnog preduzećima za prenos i distribuciju za uspostavljanje veza i obavljanje opravki;
- (d) objavljivanja odgovarajućih podataka od strane operatera prenosnih i distributivnih sistema koji se tiču interkonekcija, korišćenja mreže i raspoređivanja kapaciteta zainteresovanim stranama, vodeći računa da se nekonsolidovani podaci tretiraju kao poslovna tajna;
- (e) stvarnog razdvajanja računa iz člana 19 da bi se onemogućilo međusobno subvencionisanje između delatnosti proizvodnje, prenosa, distribucije i snabdevanja;
- (f) rokova, uslova i tarifa za povezivanje novih proizvođača električne energije koji treba da budu objektivni, transparentni i nediskriminatorni, a posebno ako se u potpunosti uzmu u obzir troškovi i koristi od različitih tehnologija vezanih za obnovljive izvore energije, distribuirane proizvodnje i kombinovanja toplote i energije;
- (g) nivoa ispunjavanja zadataka operatera prenosnih i distributivnih sistema u skladu sa članovima 9 i 14;
- (h) nivoa transparentnosti i konkurencije.

Oragani ustanovljeni u skladu sa ovim članom objavljuju godišnji izveštaj o rezultatima praćenja pomenutog u tačkama od (a) do (h).

2. Pre njenog stupanja na snagu, regulatorni organi su odgovorni za donošenje ili odobravanje metodologije za izračunavanje ili određivanje uslova za:

- (a) spajanje sa i pristup državnim mrežama, uključujući i tarife prenosa i distribucije. Ove tarife ili metodologija dozvoljavaju neophodno investiranje u mreže na način koji omogućava održivost mreža;
- (b) pružanje usluga uravnotežavanja sistema.

3. Bez obzira na stav 2, države članice mogu da predvide da regulatorni organi podnose tarife ili barem metodologiju o kojima je reč u stavu 2, kao i u modifikacijama stava 4, na formalno razmatranje relevantnom telu u državi članici. U tom slučaju, relevantno telo je ovlašćeno da ili odobri ili odbije nacrt odluke koju je dostavio regulatorni organ. Ove tarife ili metodologija ili

pomenute modifikacije se objavljuju zajedno za odlukom o zvaničnom usvajanju. Svako zvanično odbijanje nacrtu odluke se takođe objavljuje, zajedno sa objašnjenjem.

4. Regulatorni organi su ovlašćeni da zahtevaju od operatera prenosnog i distributivnog sistema, ukoliko je to neophodno, da modifikuju uslove, tarife, pravila, mehanizme i metodologije o kojima je reč u stavovima 1, 2 i 3, kako bi se obezbedilo da su isti proporcionalni i primenjeni na nediskriminatoran način.

5. Svaka strana koja želi da prigovori protiv operatera prenosnog ili distributivnog sistema povodom pitanja pomenutih u stavovima 1,2 i 4, može podneti prigovor regulatornom organu koji, postupajući kao organ za rešavanje sporova, donosi svoju odluku u roku od dva meseca po prispeću prigovora. Ovaj period može biti produžen za dodatna dva meseca ako regulatorni organ zahteva dodatne podatke. Ovaj period može biti dodatno produžen uz saglasnost podnosioca prigovora. Doneta odluka ima obavezujući karakter osim i dok nije izmenjena u žalbenom postupku.

Kada se prigovor odnosi na tarife za povezivanje većih novih proizvodnih postrojenja, regulatorni organ može da produži dvomesečni period.

6. Svaka strana koja je se smatra oštećenom i ima pravo prigovora u vezi odluke o metodologiji donete shodno stavovima 2,3 ili 4 ili, kada je regulatorni organ dužan da da savete u vezi predložene metodologije, može najkasnije u roku od dva meseca, ili u kraćim rokovima ako tako odrede države članice, da ulože prigovor nakon objavljivanja odluke ili predloga odluke. Ovaj prigovor nema suspenzivno dejstvo.

7. Države članice preduzimaju mere kako bi osigurali da su regulatorni organi osposobljeni da izvršavaju svoje zadatke iz stavova od 1 do 5 na efikasan i ekspeditivan način.

8. Države članice stvaraju odgovarajuće delotvorne mehanizme regulacije, kontrole i obezbeđivanje transparentosti kako bi se izbeglo svaka zloupotreba dominantne pozicije, posebno na štetu potrošača, te svako gramzivo ponašanje. Ovi mehanizmi vode računa o odredbama Ugovora, a posebno njegovog člana 82.

U skladu sa propisima o zaštiti konkurencije, do 2010.godine, relevantni organi država članica svake godine, do 31.jula, dostavljaju Komisiji izveštaj o dominaciji na tržištu, gramzivom te ponašanju suprotnom načelima konkurencije. Ovaj izveštaj, dodatno, razmatra modele promene vlasništva i svaku praktičnu meru preduzetu na državnom nivou kako bi se osigurala dovoljna raznolikost učesnika na tržištu ili preduzele praktične mere radi poboljšanja interkonekcija i konkurentnosti. Posle 2010.godine, relevantni organi podnose izveštaj svake druge godine.

9. Države članice obezbeđuju da se, u skladu sa svojim nacionalnim zakonima, preduzmu odgovarajuće mere, uključujući i administrativne mere ili krivične postupke, protiv fizičkih ili pravnih lica koja su odogovorna u slučajevima nepoštovanja pravila o poverljivosti nametnuta ovim uputstvom.

10. U slučaju prekograničnih sporova, o sporu odlučuje regulatorni organ koji je nadležan za operatora sistema koji odbija da da saglasnost za korišćenje sistema ili pristup sistemu.

11. Prigovori o kojima je reč u stavovima 5 i 6 ne dovode u pitanje uživanje prava na žalbu u skladu sa nacionalnim i pravom Zajednice.

12. Državni regulatorni organi doprinose razvoju unutrašnjeg tržišta i ujednačavanju tržišnih uslova tako što saraduju na transparentan način jedni sa drugima kao i sa Komisijom.

POGLAVLJE VIII ZAVRŠNE ODREDBE

Član 24.

Zaštitne mere

U slučaju iznenadne krize na tržištu energije i kada su fizička sigurnost lica, aparata ili instalacija ugroženi, države članice mogu da privremeno preduzmu potrebne zaštitne mere.

Te mere smeju da izazovu najmanje moguće ometanje funkcionisanja unutrašnjeg tržišta i ne smeju biti šire u obimu nego što je to zaista potrebno da bi se iznenadne teškoće prevazišle.

Države članice, koje imaju problem, bez odlaganja obavestavaju ostale države članice o preduzetim merama, kao i Komisiju koja može da odluči da država članica u pitanju mora da izmeniti ili ukine mere ukoliko iste ugrožavaju tržišnu utakmicu i nepovoljno utiču na trgovinu na način koji je suprotan opštem interesu.

Član 25.

Praćenje uvoza električne energije

Svaka tri meseca, države članice izveštavaju Komisiju o uvozu električne energije u smislu fizičkog obima uvoza iz trećih zemalja u prethodna tri meseca.

Član 26.

Derogacije

1. Države članice koje mogu da pokažu da su, nakon što je Uputstvo stupilo na snagu, nastali značajni problemi za rad njihovih malih izdvojenih sistema, mogu da se prijave za derogiranje relevantnih odredbi poglavlja IV,V,VI,VII , kao i poglavlja III u slučaju mikro izdvojenih sistema, a po pitanjima doterivanja, nadogradnje i proširenja postojećih kapaciteta, što im Komisija može odobriti. Vodeći računa o poverljivosti, Komisija obavestava države članice o traženim derogacijama pre nego što donese odluku. Odluka se objavljuje u Službenom listu Evropske unije. Ovaj član se primenjuje i na Luksemburg

2. Država članica koja, nakon što Uputstvo stupi na snagu, iz razloga tehničke prirode, ima značajnih problema u otvaranju svog tržišta za određene ograničene grupe korisnika van domaćinstava iz člana 21(1), mogu da se prijave za derogaciju ove odredbe, a što im Komisija može odobriti na period koji neće biti duži od 18 meseci od datuma koji je pomenut u članu 30(1). U svakom slučaju, ove derogacije prestaju na dan koji pomenut u članu 21(a)(c).

Član 27.

Postupak razmatranja

U slučaju da u izveštaju iz članu 28(3) stoji zaključak na osnovu kog, uzimajući u obzir efektivan način izvršenja povezivanja na mrežu u određenoj državi članici što dovodi do potpuno efektivnog, nediskriminirajućeg i nesmetanog pristupa mreži, Komisija zaključi da određene obaveze koje se ovim uputstvom nameću preduzećima (uključujući i obaveze pravnog razdvajanja operatera distributivnih sistema) nisu proporcionalne traženom cilju, država članica može da podnese Komisiji zahtev za izuzeće od pomenutog zahteva.

Država članica treba da bez odlaganja obavesti Komisiju o zahtevu i dostavi sve relevantne podatke koji su neophodni da pokažu da je zaključak iz izveštaja o efektivnom pristupu mreži održiv.

U roku od tri meseca od prispeća obaveštenja, Komisija usvaja stav o zahtevu te države članice, i po potrebi, predlaže Evropskom parlamentu i Savetu izmene relevantnih odredbi Uputstva. U predlozima za izmenu Uputstva, Komisija može da predloži izuzimanje države članice od posebnih zahteva, pod uslovom da država članica po potrebi primeni podjednako delotvorne mere.

Član 28.

Izveštavanje

1. Komisija prati i razmatra primenu ovog uputstva i, pre isteka prve godine od stupanja Uputstva na snagu, a zatim jednom godišnje, podnosi Evropskom parlamentu i Savetu izveštaj o sveukupnom napretku. Izveštaj pokriva barem sledeće:

(a) stečeno iskustvo i ostvareni napredak pri stvaranju kompletnog i potpuno operativnog unutrašnjeg tržišta električne energije kao i prepreke istom, uključujući i aspekte dominacije i koncentracije na tržištu, gramzivog ili ponašanja suprotnog načelu konkurencije, kao i uticaj pomenutih na narušavanje tržišne utakmice;

(b) nivo do kojeg su zahtevi za razdvajanjem i određivanjem tarifa sadržani u ovom uputstvu bili uspešni pri osiguravanju pravičnog i nediskriminatornog pristupa elektroenergetskom sistemu Zajednice te istovrsnih nivoa konkurencije, a takođe i ekonomskih, ekoloških i socijalnih posledica po korisnike otvaranja elektroenergetskog tržišta;

(c) ispitivanje problema vezanih za nivoe kapaciteta sistema i sigurnost snabdevanja električnom energijom u Zajednici, a posebno postojećeg i predviđenog odnosa tražnje i ponude, uzimajući u obzir fizičke mogućnosti razmene između područja;

(d) posebna pažnja se posvećuje merama koje se u državama članicama preduzimaju u cilju pokrivanja vršnih opterećenja i postupanja u prilikom nemogućnosti jednog ili više snabdevača da vrše isporuke;

(e) primenu derogacija predviđenih članom 15(2), s ciljem eventualne promene graničnih kriterijuma;

(f) opštu procenu ostvarenog napretka po pitanju bilateralnih odnosa sa trećim zemljama koje proizvode i izvoze ili tranzitiraju električnu energiju, uključujući i napredak u integraciji tržišta, socijalnih i ekoloških posledica trgovine električnom energijom i pristupa trećih zemalja mreži;

(g) potreba za eventualnim zahtevima za usklađivanje koji nisu vezani za odredbe ovog uputstva;

(h) način na koji su države članice primenile u praksi zahteve koji se tiču označavanja energije iz člana 3(6), i način na koji su Preporuke Komisije po ovom pitanju uzete u obzir.

Po potrebi, ovaj izveštaj može da uključi preporuke, koje se posebno odnose na obim i modalitete odredbi o označavanju uključujući, na primer, način na koji se vrši upućivanje na postojeće referentne izvore kao i sadržaj ovih izvora, a naročito o načinu na koji se podaci o uticaju na životnu sredinu u smislu emisije CO₂ i radioaktivnog otpada nastalih kao rezultat proizvodnje električne energije od različitih energenata mogu dostaviti na transparentan, lako dostupan i uporediv način širom Evropske unije, kao i preporuke o načinima na koji se mere preduzete od strane država članica za kontrolu tačnost podataka koje dostavljaju snabdevači mogu ujednačiti, te preporuke o merama protiv negativnih efekata dominacije i koncentracije na tržištu.

2. Svake druge godine, izveštaj iz stava 1 takođe sadrži i analizu različitih mera preduzetih u državama članicama u cilju ispunjenja obaveza javne službe, zajedno sa ispitivanjem delotvornosti tih mera, a posebno njihovih efekata na konkurenciju na tržištu električne energije. Po potrebi, ovaj izveštaj može da sadrži preporuke o merama koje se trebaju preduzeti na državnom nivou kako bi se postigli visoki standardi javne službe, ili mere kojima se namerava sprečiti bankrot tržišta.

3. Komisija prosleđuje Evropskom Parlamentu i Savjetu, ne kasnije od 1.januara 2006.godine, detaljan izveštaj u kojem se u glavnim crtama izlaže napredak u stvaranju unutrašnjeg tržišta električnom energijom. Izveštaj posebno razmatra:

- postojanje nediskriminatornog pristupa mreži;
- delotvornost regulacije;
- razvoj infrastrukture povezivanja i stanje sigurnosti snabdevanja u Zajednici;
- nivo do kog mala preduzeća i domaćinstva uživaju pogodnosti otvaranja tržišta, naročito u pogledu standarda javnih službi i univerzalne usluge;
- nivo do koga su tržišta otvorena za stvarnu konkurenciju, uključujući aspekte dominacije i koncentracije na tržištu, gramzivog i ponašanja suprotnog načelu konkurencije;
- nivo do kog korisnici u stvarnosti menjaju snabdevače i pregovaraju o cenama;
- kretanje cena, uključujući cene isporuke, u vezi sa stepenom otvaranja tržišta;
- iskustvo stečeno u toku primene ovog uputstva u pogledu stvarne nezavisnosti operatera sistema u vertikalno integrisanim preduzećima kao i da li su osmišljene druge mere, pored funkcionalne nezavisnosti i razdvajanja računa, koje proizvode efekte jednake pravnom razdvajanju.

Po potrebi, Komisija dostavlja predloge Evropskom parlamentu i Savetu, naročito da bi garantovala visok standard javne službe.

Po potrebi, Komisija podnosi predloge Evropskom Parlamentu i Savetu, posebno kako bi osigurala potpunu i stvarnu nezavisnost operatera distributivnih sistema pre 1.jula 2007.godine. Po potrebi, ovi predlozi se, u skladu sa propisima o konkurenciji, takođe odnose i na mere koje se bave pitanjima dominacije i koncentracije na tržištu i gramzivog ili ponašanja suprotnog načelu konkurencije.

Član 29.

Prestanak važenja

Uputstvo 90/547/EEZ se ukida sa dejstvom od 1. jula 2004. godine.

Uputstvo 96/92/EZ se ukida od 1. jula 2004. godine bez dovođenja u pitanje obaveza država članica u pogledu rokova za transpoziciju i primenu pomenutog uputstva. Upućivanje na ukinuto Uputstvo se tumači kao da upućuje na ovo uputstvo i tumači se u skladu sa tabelom relacija iznetom u Aneksu B.

Član 30.

Implementacija

1. Države članice su dužne da usvoje zakone, uredbe i administrativne propise za sprovođenje ovog uputstva najkasnije do 1. jula 2002. godine. One o tome odmah obaveštavaju Komisiju.

2. Države članice mogu da odlože primenu člana 15(1) do 1. jula 2007 godine. Time se ne dovode u pitanje zahtevi iz člana 15(2).

3. Kada države članice usvoje pomenute mere, one će sadržavati i upućivanje na ovo uputstvo, ili će biti praćene takvim upućivanjem u vreme njihovog zvaničnog objavljivanja. Metode upućivanja određuju same države članice.

Član 31.

Stupanje na snagu

Ovo uputstvo stupa na snagu dvadestog dana od dana objavljivanja u Službenom listu Evropske unije.

Član 32.

Adresati

Ovo uputstvo je upućeno državama članicama.

ANEKS A

Mere za zaštitu potrošača

Ne dovodeći u pitanje pravila Zajednice o zaštiti potrošača, posebno Uputstvo 97/7/EZ Evropskog Parlamenta i Saveta⁷ i Uputstvo Saveta 93/13/EZ⁸, mere pomenute u članu 3 moraju obezbediti da korisnici:

- (a) imaju pravo da ugovor sa njihovim pružaocem elektroprivrednih usluga sadrži:
  - identitet i adresu snabdevača;
  - naznaku usluga koje se pružaju, kvalitet ponude kao i vreme povezivanja na mrežu;
  - ukoliko postoji ponuda, vrste ponuđenih usluga održavanja;
  - sredstva putem kojih se mogu dobiti ažurni podaci o svim tarifama i naknadama za održavanje;
  - trajanje ugovora, uslove za produženje i prekid usluga i ugovora, postojanje prava na raskid;
  - sve naknade i instrumente refundacije koji postoje ukoliko nivo kvaliteta ugovorenih usluga nije ispunjen, i
  - metod pokretanja postupka za rešavanje sporova u skladu sa tačkom (f).

Uslovi moraju biti pravični i unapred poznati. U svakom slučaju, informacije treba da se dostave pre zaključenja ili potvrđivanja ugovora. Kada su ugovori zaključeni putem posrednika, pomenute informacije se takođe dostavljaju pre zaključenja ugovora;

(b) dobiju adekvatno obaveštenje o svakoj nameri da se izmene uslovi iz ugovora i da se informišu o pravu na raskid ugovora po prijemu obaveštenja. Pružaoci usluga neposredno obaveštavaju svoje pretplatnike o svakom povećanju naknada, u odgovarajućem momentu, najkasnije do isteka uobičajenog perioda slanja računa nakon što to povećanje stupi na snagu. Države članice se staraju da korisnici mogu slobodno da se povuku iz ugovora ako ne prihvataju nove uslove o kojima su obavešteni od strane pružaoca elektroenergetskih usluga;

(c) prime transparentne informacije o cenama i tarifama koje se primenjuju, kao i o standardnim uslovima u vezi pristupa i korišćenja elektroprivrednih usluga;

(d) da im se ponudi širok izbor metoda plaćanja. Svaka razlika u uslovima mora da odražava cenu različitih sistema plaćanja koju trpi snabdevač. Opšti uslovi moraju biti pravični i transparentni. Moraju biti izloženi na jasan i razumljiv način. Korisnici moraju biti zaštićeni od nepravičnih i obmanjujućih metoda prodaje.

(e) da ne plaćaju naknadu zbog promene snabdevača;

(f) imaju koristi od transparentnih, jednostavnih i jeftinih procedura za rešavanje po njihovim prigovorima. Takve procedure omogućavaju da se sporovi rešavaju pravično i brzo, uz obezbeđivanje, gde je to moguće, sistema za nadoknade i/ili kompenzacije. Oni

⁷ Službeni list broj L 144, 04.06.1997, strana 19

⁸ Službeni list broj L 95, 21.04.1993, strana 29

treba da slede, gdegod je to moguće, principe postavljene u Preporukama Komisije 98/257/EZ⁹.

(g) da budu informisani o njihovim pravima u vezi sa univerzalnim uslugama kada imaju pristup univerzalnim uslugama na osnovu odredbi usvojenih od strane država članica, u skladu sa članom 3(3).

---

⁹ Službeni list broj L 115, 17.04.1998, strana 31